2. سورة البقرة: رڪوع: 2، آيتون: 8 کان 20 تائين

آيت نمبر 8-9: وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ ۘ﴿٨﴾ يُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۚ وَمَا يَخْدَعُوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ۗ﴿٩﴾

ترجمو: ۽ ماڻهن مان ڪي (اهڙا) آهن، جي چوندا آهن ته الله ۽ قيامت جي ڏينهن کي مڃيوسين ۽ حقيقت ۾ اُهي مؤمن نه آهن. (8) الله ۽ مومنن کي دوکو ڏيندا آهن، حالانڪ اهي پاڻ کي ئي دوکو ڏيندا آهن ۽ اهي سمجهندا نه آهن. (9)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن ۽ سندن منافقت کي بيان ڪيو ويو آهي. دين جي بنيادي ڳالهين جي مڃڻ کي 'ايمان' ۽ ان جي انڪار ڪرڻ کي 'ڪفر' چئجي ٿو. قرآن مجيد ۾ مؤمنن ۽ ڪافرن بابت ڪافي تفصيل موجود آهي. بنهي گروهن کان علاوه هجرت بعد هڪ ٽيون گروهه به نمودار ٿيو. جيڪو ظاهر ۾ ايمان جي دعوىٰ ڪري پيو پر اندر ۾ ڪُفر هجڻ ڪري 'منافق' سڏيو ويو. منافقت، ڪُفر کان به وڏو گناهه آهي. جنهن جو انجام جهنم جي بلڪل آخري حد وارو ٽڪاڻو آهي.

سورة البقره جي آيت 8-9 ۾ ٻُڌايو ويو ته انسانن مان ڪجهه قسم جا ماڻهو الله تعالىٰ ۽ آخرت کي مڃڻ جي دعوىٰ ته ڪن ٿا پر اهي حقيقت ۾ بنهي ڳالهين تي ايمان نه ٿا رکن. پنهنجي گمان ۾ الله تعالىٰ ۽ مؤمنن سان ٺڳي ٿا ڪن پر حقيقت ۾ انجام جي اعتبار سان بي سمجهيءَ ۾ ايمان جي عيوض ڪُفر اختيار ڪري هو پاڻ کي ٺڳي رهيا آهن.

آيت نمبر 10: فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ ۙ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۢ بِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ ﴿١٠﴾

ترجمو: سندن دلين ۾ (منافقيءَ جي) بيماري آهي، پوءِ الله سندن بيماري وڌائي ۽ انهن لاءِ ڏکوئيندڙ عذاب آهي انهيءَ ڪري جو (هو) ڪُوڙ ڳالهائيندا آهن (10)

سمجهاڻي: هن آيت ۾ نفاق ۽ ڪوڙ ڳالهائڻ، حسد ڪرڻ ۽ ان جي سزا کي بيان ڪيو ويو آهي. منافقن جي اندر ۾ نفاق جي بيماري آهي، جيڪا سندن دلي انڪار ۽ تڪذيب سبب اجان الله تعالىٰ وڌائي ڏني ۽ آخرت ۾ انهن لاءِ دردناڪ عذاب به تيار آهي.

آيت نمبر 11-12: وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوْا فِى الْاَرْضِ ۙ قَالُوْٓا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُوْنَ ﴿١١﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُوْنَ وَلٰكِنْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ﴿١٢﴾

ترجمو: ۽ جڏهن کين چئبو آهي تہ مُلڪ ۾ فساد نہ وجهو، (تڏهن) چوندا آهن تہ اسين سڌاريندڙ ئي آهيون. (11) خبردار! اِهي پاڻ فسادي آهن پر نہ سمجهندا آهن. (12)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن جي نفاق ۽ ملڪ ۾ فساد ۽ بدامني ڦهلائڻ ڪي بيان ڪيو ويو آهي.

فساد ڦهلائڻ: نفاق اختيار ڪري ايمان جو انڪار ڪرڻ وڏو فساد آهي. ان ڪان علاوه نَون مسلمانن ڪي ورغلائڻ ۽ ڪُوڙين خبرن ڦهلائڻ تي جڏهن منافقن ڪي چيو وڃي تو تہ زمين ۾ ڏڦيڙ نہ مچايو. تہ چون تا اسان جو مقصد اصلاح ۽ پائيپي قائم ڪرڻ آهي. اسين چاهيون تا تہ قريش، يهودي ۽ عرب وغيره پاڻ ۾ محبت سان رهن. الله تعالیٰ وضاحت ڪئي تہ اهي ڪُوڙا آهن. حقيقت ۾ اهي فساد ڦهلائيندڙ آهن پر ڄاڻن نہ تا.

آيت نمبر 13-14: وَ اِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَاۤ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْۤا اَنُؤْمِنُ كَمَاۤ اٰمَنَ السُّفَهَآءُ ؕ اَلَاۤ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَ لٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳﴾ وَ اِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْۤا اٰمَنَّا ۖۚ وَ اِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْۤا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۴﴾

ترجمو: ۽ جڏهن کين چئبو آهي تہ جهڙي طرح ٻين ماڻهن ايمان آندو آهي تهڙيءَ طرح اوهين بہ ايمان آڻيو، (تڏهن) چوندا آهن تہ جيئن بيوقوفن ايمان آندو آهي تيئن اسان بہ ايمان آڻيون ڇا؟ خبردار، اُهي ئي بيوقوف آهن پر نہ ڄاڻندا آهن. (13) ۽ جڏهن مؤمنن سان ملندا آهن (تڏهن) چوندا آهن تہ اسان ايمان آندو آهي ۽ جڏهن پنهنجن شيطانن (سردارن) سان هيڪلائيءَ ۾ ملندا آهن (تڏهن) چوندا آهن تہ اسان اوهان سان ئي آهيون (مؤمنن تي) رڳو چٿر ڪندڙ آهيون. (14)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن جي نفاق يعني ايمان وارن کي بيوقوف سمجهڻ، سچ ڳالهائڻ کي بيوقوفي ۽ نفاق کي عقل مندي سمجهڻ بيان ڪيو ويو آهي ۽ منافقن جي نفاق يعني سچ ڳالهائڻ وارن کي حقارت سان ڏسڻ ۽ ايمان وارن تي ٺٺول ڪرڻ کي بيان ڪيو ويو آهي.

منافق اڪثر يهودين مان هئا ۽ حضور ڪريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ جو بني اسرائيل مان نہ هجڻ ڪري مٿن ايمان نہ پئي آندائون، حالانڪ کين يقين هو تہ پاڻ سچا آهن ۽ اڳين ڪتابن ۾ بشارت ڏنل آخري نبي آهن. جڏهن انهن کي چيو پئي ويو تہ ماڻهو ايمان آڻي ٻنهي جهانن جي ڪاميابي پيا حاصل ڪن، توهين بہ حضور اڪرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ ۽ قرآن مجيد تي ايمان آڻيو ۽ اسلام قبول ڪريو تہ چون پيا اهي ايمان آڻيندڙ سيئي ماڻهو

ابوجهہ ۽ بي سمجهہ آهن. تڏهن الله تعاليٰ ايمان وارن جي باري ۾ فرمايو تہ ايمان آڻڻ وارا بي سمجهہ نہ آهن پر اهي منافق پاڻ ئي بيوقوف ۽ ابوجهہ آهن پر ڄاڻن نہ ٿا.

منافقت جو روپ: منافق بہ مُهان ۽ مڪار هئا، جڏهن مسلمانن سان ملندا هئا تہ کين چوندا هئا تہ اسين ايمان آڻي چڪا آهيون ۽ اوهان جا ديني پائر آهيون ۽ جڏهن پنهنجي شيطاني دوستن مُشرڪن ۽ ڪافرن سان نويڪلا ٿيندا هئا تہ کين يقين ڏياريندا هئا تہ اسين توهان جا ئي آهيون، انهن وٽ صرف مذاق ۽ ٺوڪ ڪرڻ لاءِ ويندا آهيون.

آيت نمبر 15-16: اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿١٥﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى فَمَا رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿١٦﴾

ترجمو: الله انهن سان چٿر ڪندو آهي ۽ انهن کي پنهنجي سرڪشي ۾ ڍر ڏيندو آهي جو اهي پنهنجي گمراهين ۾ حيران آهن. (15) اِهي اُهي آهن جن هدايت جي بدران گمراهي خريد ڪئي، پوءِ سندن واپار کين فائدو نہ ڏنو ۽ نڪي اُهي هدايت وارا ٿيا. (16)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن جي نفاق تي الله تعاليٰ طرفان وعيد کي بيان ڪيو ويو آهي ۽ منافقن جو هدايت عيوض گمراهي اختيار ڪرڻ ۽ ان جي انجام کي بيان ڪيو ويو آهي. الله تعاليٰ مؤمنن جي باري ۾ واضح ڪيو تہ دنيا ۾ اهڙن منافقن کي مهلت آهي، اُهي پلي ٺوڪون ۽ ٺٺولون ڪري وٺن ۽ پاڻ کي مؤمن چورائي پنهنجي جان، مال ۽ عزت جو تحفظ حاصل ڪن پر آخرت ۾ سندن ان مذاق جو بدلو کين جهنم جي صورت ۾ ملندو.

آيت نمبر 17-18: مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُوْرِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿١٨﴾

ترجمو: سندن مثال ان شخص جي مثال جهڙو آهي جنهن باهہ ٻاري، پوءِ جنهن مهل باهہ پنهنجي آسپاس کي روشن ڪيو (تنهن مهل) الله سندن سوجهرو اجهايو ۽ کين اونداهين ۾ ڇڏي ڏنائين جو نہ ڏسن. (17) (اُهي) ٻوڙا، گونگا، انڌا آهن پوءِ اُهي نہ موٽندا. (18)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن جي حالت بابت هڪ مثال بيان ڪيو ويو آهي. منافقن مان ڪي پنهنجي نفاق ۽ بداعتقادي تي مضبوط ۽ اسلام دشمني ۾ سخت هئا، ۽ انهن مان ڪي اسلام جي باري ۾ ٻڌتر جا شڪار هئا تہ ڪي تذبذب يا وهمن ۾ ورتل هئا، ذڪر ٿيل آيتن ۾

انهن ٻنهي قسمن جي باري ۾ ٻه مثال ڏنا ويا آهن: پهرئين قسم جي منافقن جي حالت ان ماڻهوءَ واري آهي، جنهن اونداهي رات ۾ باهه ٻاري جنهن سان چوڌاري پيل شيون چِٽيون ڏسڻ ۾ اچڻ لڳيون ۽ هو پنهنجي ضرورت جي ڪا شيءِ ڪڻڻ وارو ئي هجي ته عين ان وقت تي باهه وسامي وڃي ۽ ڏُبُ اونده ٿي وڃي. انهن منافقن جي ايمان واري دعوىٰ به آخرت ۾ ان روشنيءَ وانگر هوندي جو ڪين ڪو فائدو ڪِين پهچائيندي. اهي هدايت جي ڳالهه ٻُڌڻ کان ٻوڙا، ڳالهائڻ کان گونگا ۽ ڏِسڻ کان انڌا آهن، تنهنڪري اهي هدايت ڏانهن واپس نه ايندا بلڪ پنهنجي ڪُفر ۾ اجان اڳي کان اڳرا هوندا.

آيت نمبر 19-20: اَوۡ کَصَیِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ فِیۡهِ ظُلُمٰتٌ وَّ رَعۡدٌ وَّ بَرۡقٌ ۚ یَجۡعَلُوۡنَ اَصَابِعَهُمۡ فِیۡۤ اٰذَانِهِمۡ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الۡمَوۡتِ ؕ وَ اللّٰهُ مُحِیۡطٌۢ بِالۡکٰفِرِیۡنَ ﴿۱۹﴾ یَکَادُ الۡبَرۡقُ یَخۡطَفُ اَبۡصَارَهُمۡ ؕ کُلَّمَاۤ اَضَآءَ لَهُمۡ مَّشَوۡا فِیۡهِ ٭ۙ وَ اِذَاۤ اَظۡلَمَ عَلَیۡهِمۡ قَامُوۡا ؕ وَ لَوۡ شَآءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَ اَبۡصَارِهِمۡ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰی کُلِّ شَیۡءٍ قَدِیۡرٌ ﴿۲۰﴾

ترجمو: يا (سندن مثال اُنهي) آسماني برسات (وارن) جهڙو آهي جنهن ۾ اونداهيون ۽ گاج ۽ وڄ هجي، اُهي پنهنجيون آڱريون پنهنجن ڪنن ۾، ڪڙڪن کان موت جي ڀَوَ کري وجهن، ۽ الله ڪافرن کي گهيرو ڪندڙ آهي. (19) وڄ سندن اکين (جي سوجهري) کي اُمالڪ کسڻ تي هُجي، جڏهن به انهن لاءِ چمڪي (تڏهن) منجهس هلن ٿا، ۽ جڏهن مٿن اونده ڪري تڏهن بيهي رهن ٿا، ۽ جيڪڏهن الله گهري ها ته سندن ٻڌڻ ۽ سندن ڏسڻ ضرور وڃائي ڇڏي ها، بيشڪ الله سڀ ڪنهن شيء تي وس وارو آهي. (20)

سمجهاڻي: هنن آيتن ۾ منافقن جي حالت بابت هڪ ٻيو مثال بيان ڪيو ويو آهي. ٻئي قسم جا ڳٽتيءَ ورتل منافق جيڪي ايمان جون ڳالهيون ٻُڌي ڪجهه قائل ٿين ٿا پر وري جڏهن ڪُفر ۾ اچن ٿا ته ان کي دُرست سمجهن ٿا تن جو مثال اهڙن ماڻهن وانگر آهي، جيڪي ڏُبُ اونداهي رات ۽ طوفاني بارش ۾ ڦاسي پيا هجن، وڏ ڦري مِينهن سان گڏ ڪنوڻ جا تجلا ۽ گجگوڙ جا ڪڙڪا به هجن، ڪنوڻ جي چمڪاٽ کان انڌي ٿيڻ ۽ گجگوڙ کان ٻوڙي ٿيڻ جو ڊپ هجين ۽ پنهنجون آڱريون ڪَنن ۾ وِجهي موت کان بچاءُ ڪندا هجن. جڏهن ڪنوڻ جي روشني ٿئي ته ڪجهه رڙهن ۽ وري بيهي رهندا هجن ته هنن جو مثال به اهڙو آهي جڏهن اسلام جي ويجهو ٿين ٿا ته ڪين روشني ملي ٿي ۽ نفاق ڏانهن موٽن ٿا ته اونداهيءَ ۾ رهجيو ٿا وڃن.

مَشق

(الف) هيٺ ڏنل سوالن جا تفصيلي جواب لکو:

1. هيٺين آيتن مان ڪنهن ﺑﻪ هڪ آيت جو ترجمو ۽ سمجهاڻي لکو.

(الف) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ ۘ

(ب) فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ ۙ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۢ ۙ بِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ

(ب) هيٺ ڏنل سوالن جا مختصر جواب لکو:

1. نفاق ڇا آهي ؟ تحرير ڪريو.
2. منافق، مومنن سان ڇڙون ڇو ڪندا هئا؟
3. سورة البقرة جي آيت 18 کان 20 تائين منافقن لاءِ ڏنل مثالن مان ڪو ﺑﻪ هڪ مثال بيان ڪريو.

(ج) دُرست جواب جي سامهون (✓) جو نشان لڳايو:

1. ظاهر ۾ هڪ ۽ اندر ۾ ٻيو رکڻ کي سڏجي ٿو:

(الف) گناهه (ب) شرڪ

(ج) ڪفر (د) نفاق

2. منافقن هدايت جي بدلي خريد ڪيو:

(الف) مال ۽ ملڪيت (ب) عهدو ۽ رتبو

(ج) گمراهي (د) هدايت

3. سورة البقرة جي آيت 18 مطابق انڌا، ٻوڙا ۽ گونگا سڏيا ويا آهن:

(الف) فاسق (ب) منافق

(ج) مشرڪ (د) صابي

4. منافق، دوکو ڏيڻ چاهين ٿا:

(الف) الله تعالىٰ کي (ب) الله تعالىٰ جي رسول ڪريم صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ کي

(ج) مومنن کي (د) مشرڪن کي